

istraživači i da će još mnogi proći ako se ti listići konačno ne objave. O tome sam tada razgovarao upravo s Jadrankom Neralić s kojom sam se susretao u velikoj čitaonici, a ona mi je otkrila da na tom poslu upravo radi i da je već prepisala gotovo sve listiće koji se odnose na hrvatsku povijest. Tada sam mogao samo željeti da uz prepisane listiće donese i današnju odgovarajuću oznaku pojedinih vatikanskih isprava. Istu sam želju izrazio pišući gore navedeni prikaz knjige Umberta Dell'Orto.⁶ No, sada kad imamo objavljene Garampijeve listiće za hrvatsku povijest, vidim da su moja očekivanja nadmašena preobilno. Jadranka Neralić, ne samo da je vjerno prepisala sve listiće, nego je donijela nadnevak listića prema današnjem računanju vremena, donijela je današnje arhivske oznake isprava na koje se odnose, a donijela je i naslove djela u kojima su pojedine isprave tiskane. Ne samo da je pregledala veliki broj tiskanih zbirki isprava, već je pregledala također veliki broj rukopisnih svezaka Vatikanskog arhiva kojima su se služili i sami sastavljači listića, jer je samo tako za mnoge listiće mogla odgonetnuti nadnevak i arhivsku oznaku. Na tom ogromnom poslu, koji je trajao dugi niz godina, treba joj zahvaliti. Učinila je posao za mnoge buduće hrvatske istraživače. K tome, kada znamo da je to prvo tiskano djelo s Garampijevim listićima (usp. str. 27), onda je njegova vrijednost još veća, jer je ona njime dala putokaz i drugim možebitnim priređivačima i izdavačima Garampijevih listića, iz bilo koje zemlje diljem kugle zemaljske.

Stjepan Razum

New Directions in Archival Research, Liverpool University, Center for Archives Studies (Zbornik radova), 2000.

Knjiga *Nove smjernice u arhivskom istraživanju* u izdanju Liverpool University, Center for Archive Studies (LUCAS), donosi pet rasprava iz 1998. godine. Ovi članci služe kao uvod u istraživačke aktivnosti LUCAS-a.

U članku *The scent of the slow hound and the snap of a bull – dog: the place of research in the archival profession*, autor Michael S. Moss raspravlja o razlozima zbog kojih arhivisti trebaju preuzeti inicijativu u određivanju što je važno njima samima, kao i zajednici u kojoj djeluju. Na početku raspravlja o kriterijima odabira arhivskog gradiva. Ističe kako je arhivska profesija napredovala od vremena kada se kriterij svodio na *instinkt* pojedinca (kao primjer navodi lik iz romana Waltera Scotta *The Antiquary*, Johna Oldbucka). Dužnost je arhivista što bolje javnosti prikazati izvore i imati otvoreni odnos prema istraživačima. Potreban je i bolji odnos s bibli-

⁶ S. RAZUM, Josip Garampi (1998), str. 276.

otekarima, budući da bibliotekarstvo i arhivistika nisu tako razdvojene struke kao prije, zbog tehnološkog razvitka. Moss spominje izolacionistički mentalitet koji se provlači kroz arhivsku djelatnost Ujedinjenog Kraljevstva. U svijetu elektroničkih dokumenata arhivska profesija nije konzultirala kompjutorsku znanost o katalogiziranju informacija (što se najbolje vidi na primjeru web tražilica). Na kraju članka Moss donosi prijedlog potencijalnih područja istraživanja sažetih u 4 točke.

Helen Wood u članku *The fetish of the document*, obrađuje pitanje stava prema arhivima i vezi arhiva i samog spisa. Helen tvrdi da arhiv, poput kameleona, poprima važnost od svakog stvaratelja, a njegova vrijednost raste tumačenjem njegovih korisnika. U uvodnom dijelu obrađuje se pojam *fetišist* i *fetišizam* kroz 3 primarna modela fetišizma: antropološki, marksistički i frejdovski. Premda se njihova tumačenja fetišizma čine udaljenima od arhiva, H. Wood tvrdi drukčije i nalazi sličnosti u navedenim tumačenjima fetiša. Dijelove koji proizlaze iz tih tumačenja, posebno iz antropološkog i frejdovskog, autorica koristi u eseju radi izrade definicije koja objašnjava ne-neutralnu ulogu arhivista i omogućuje ispitivanje različitih reakcija prema arhivima u fetišističkom smislu. Ostatak članka je podijeljen u 5 poglavlja: Država, Arhivist, Istraživač kao korisnik, Javnost kao korisnik, Lopov kao onaj koji zloupotrebljava.

U prvom navedenom poglavlju istaknuta je uska povezanost arhiva i nacionalnog identiteta jedne države. Navode se primjeri o uništavanju spisa od strane države, restitucijama koje se nisu izvršile i sl. Država potiče važnost arhiva i nastoji upoznati javnost sa spisima koji su već stekli status *fetiša*.

U poglavlju *Arhivist* ističe se važnost uloge arhivista u stvaranju gore navedene politike države prema spisima. Arhivisti su ti koji produbljuju važnost spisa i to značenje šire dalje u javnost. Opisani su uobičajeni postupci u arhivskoj struci (pažljivo rukovanje sa spisima, pravila rada u čitaonici, nedostupnost pojedinog gradiva) koje, po mišljenju H. Wood upravo promoviraju fetišizam prema spisima, ali i da je odnos arhivista prema spisima također fetišistički, doduše na *društveno prihvatljiv način*.

Iduća dva poglavlja (*Istraživač kao korisnik*, *Javnost kao korisnik*) razlažu kako i istraživači, kao korisnici arhivskoga gradiva, utječu na važnost pojedinih spisa (*Zašto istražuju baš te spise*). U poglavlju o odnosu javnosti prema spisima, brojnim primjerima se dokazuje fasciniranost rijetkim spisima, koje javnost ima prilike vidjeti samo na izložbama. Na kraju članka obrazlaže se društvena neprihvatljivost fetišiziranja spisa, tj. govori se o krađi. Nabrojano je nekoliko slučajeva krađe arhivskoga gradiva i to počinjene od strane sakupljača, ali i istraživača koji su desetljećima bili pouzdani korisnici pojedinih arhiva ili knjižnica.

Judy Dicken u svom članku *Twentieth century literary archives*, obrađuje pitanje književnih arhiva, tj. rukopisnih ostavština književnika. Razlog tome je činjeni-

ca da su ostavštine pisaca 20. st. odlazile iz UK-a u SAD. Taj je proces kulminirao u 60-im i 70-im godinama 20. stoljeća.

Dicken ističe kako Britancima nije bilo stalo da dođu u posjed spisa suvremenih pisaca te da je sve do druge polovice 20. stoljeća Britanija manje cijenila rukopise živućih pisaca od rukopisa mrtvih književnika. Zanimljiva je činjenica kako nacionalno zakonodavstvo također nije bilo zainteresirano za zaštitu nacionalnog blaga. (*National Manuscript Collection Committee* davao je 1970. potporu da se rukopisi stari do 30 godina mogu izvesti, a kasnije je granica povećana na 70 godina).

Nakon što je došlo do promjene kriterija za spise suvremenih pisaca, pojavila su se temeljna pitanja: kriteriji za odabir – *što i zašto* odabrati; izbjegnuti rascjepkanost čuvanja na više mjesta. Što se kriterija odabira tiče (*čiju ostavštinu čuvati?*) – nacionalne knjižnice u UK-u imaju princip sakupljanja ostavština pisaca koji djeluju na njihovom području; sveučilišta sakupljaju ostavštine onih koji su bili vezani uz to sveučilište. Jedinstveni kriterij čiju ostavštinu čuvati i kako će dugo ona biti od znanstvenog interesa, ne postoji. Razlog tome je, između ostalog, i taj što su literarni arhivi za razliku od arhiva institucija (javnih ili privatnih) kulturni fenomen (vrijednost pisca ovisi o kulturnom trenutku).

Također se nameće i pitanje financiranja otkupa gradiva. Postoje privatne zaklade, ali je općenito gledano financijska pomoć državnih ustanova važnija (npr. *The National Heritage Memorial Fund, Art Fund of the National Fund*).

Arhivi izdavača predstavljaju posebnu skupinu među literarnim arhivima. Kao primjer J. Dicken navodi prodaju arhiva jedne izdavačke kuće na dražbi, koji je isprva bio rascjepkan, da bi se poslije objedinio u dvije institucije.

Također ostaje pitanje što sve čuvati u ostavštinama: primjeri ostavština u kojima su čuvani kazališni programi, školski časopisi, računi, čekovi i sl., što vodi do pitanja spremišnog prostora.

Ostavštine su važne, jer donose detalje o nastanku pojedinih djela, o rukopisima pisaca, na čemu i čime pišu, posebno neobjavljena djela ili različite verzije već objavljenih djela. Pri takvim ostavštinama ostaje pitanje privatnosti. Suvremeni književni arhiv je u stalnom sukobu između zaštite privatnosti i dostupnosti gradiva.

Na kraju članka J. Dicken se bavi pitanjem arhiva novih medija: audiozapisi razgovora s književnicima, ali i elektronički dokumenti, jer danas većina rukopisa nastaje upotrebom kompjutera.

Jan Wood u članku *From chantry to parish: Sources for the history of the church and society in Disley, Cheshire from the 16th century to the early 20th century*, opisuje povijest crkve St. Mary u Disleyu, u sjeverozapadnom Cheshireu, koja je osnovana kao privatna kapela u 16. stoljeću, a za razliku od većine ostalih kapela nastalih u tom razdoblju, nije bila napuštena, već je postala župnom crkvom žu-

pe Stockport 1558. U uvodnom dijelu su opisani izvori za povijest župne crkve, problem izvora koji govore o njezinom osnutku te specifičnosti izvora za tu crkvu.

Članak je podijeljen u 6 poglavlja. Prvo poglavlje se bavi osnutkom kapele u Disleyu i njezinom povezanošću s obitelji Legh of Lyme, zemljoposjedničke obitelji u grofovijama Lacashire i Cheshire. Objašnjava se funkcija kapela poput ove u Disleyu, koje su bile specifične za vrijeme kasnog srednjeg vijeka. Kao i u prvom poglavlju, u drugom poglavlju se opisuje veza između kapele i obitelji Legh. Opisan je odnos unuka osnivača kapele i kasnijih članova obitelji. Uz to poglavlje autorica donosi i rodoslovno stablo obitelji Legh. U trećem poglavlju se govori o odnosu Disleya i župe Stockport.

Četvrto poglavlje donosi opis same zgrade i njezinog unutarnjeg uređenja, od gradnje (dovršena do 1514) do kraja 19. stoljeća, kao i promjene interijera. Peto poglavlje donosi izvore i podatke o unutarnjoj crkvenoj organizaciji od 16. stoljeća do kraja 18. stoljeća. U posljednjem poglavlju se prema sačuvanim izvorima kronološki obrađuje 19. stoljeće. Članak završava s 1913. godinom, kada je Disley stekao status župe.

Na primjeru Disleya J. Wood je pokazala razvoj od privatne kapele, preko župne kapele, do župne crkve, te ujedno dala primjer o postojanju izvora za istraživanje kapela ovakvog tipa.

Anne Locker u tekstu *Should archivists be professionals?*, obrađuje pitanje profesionalizma u arhivskoj struci. Istraživanje je započela anketom na *mailing listi* postavivši 3 pitanja:

1. Da li se, kao arhivist ili voditelj pismohrane, doživljavate kao profesionalac?
2. Ako da, zašto?
3. Mislite li da postoje problemi kod onih arhivista koji sebe smatraju profesionalcima?

Cijelo prvo poglavlje je posvećeno razmatranju najčešćih, ali i najzanimljivijih odgovora. U drugom i trećem poglavlju se sociološki obrađuje pitanje – što su profesionalci. Pri tome analizira autore koji proučavaju pojam "profesija" kao sociološki fenomen. Nakon ovog općenitog definiranja profesionalizma, u iduća dva poglavlja A. Locker promatra profesionalizam u arhivskoj struci kroz školovanje i vježbu, pri čemu se ne koncentrira na sadržaj sveučilišnih tečajeva, već na narav školovanja i vježbanja. Ta dva aspekta promatra u dva konteksta. Prvi se odnosi na situaciju na međunarodnom planu, dok se drugi odnosi na sociologiju. Govoreći o situaciji na međunarodnom planu, uspoređuje američka iskustva s iskustvom UK-a. U analizi iz sociološke perspektive opisan je sustav postdiplomskih studija u UK-u, koji je obično pridružen nekom većem odsjeku (npr. Odsjeku za povijest). Istaknut je pro-

blem kako javnost nije dovoljno upoznata s djelatnošću arhivista. I budući da je arhivska struka malobrojna, posebnu pažnju treba obratiti na socijalizaciju.

Na kraju svoje rasprave A. Locker iznosi svoje mišljenje o profesionalizmu u arhivskoj službi koje se može sažeti mišlju da arhivisti trebaju slobodno razvijati znanje onako kako se njima čini prikladnim, bez društvene kontrole te iz toga izvlači zaključak da arhivisti ne bi trebali biti profesionalci.

Ladislav Dobrica

Luciana Duranti, Arhivski zapisi, Teorija i praksa, Hrvatski državni arhiv, Zagreb 2000.

Profesorica Luciana Duranti predavač je na poslijediplomskom studiju arhivistike na Sveučilištu u Britanskoj Kolumbiji u Kanadi (*University of British Columbia, Master of Archival Studies*), pa je ova knjiga nastala kao rezultat njezinih predavanja i znanstvenog rada. Knjiga je namijenjena studentima arhivistike, ali i djelatnicima u arhivima te pogotovo onima koji rade u pismohranama.

Svrha knjige je utvrđivanje načela, pojmova i metoda po kojima stvaratelj oblikuje arhivske zapise i uređuje njihovo vođenje.

Autorica nas upoznaje s pojmom *records management* te daje povijesni pregled njegova nastajanja u Sjevernoj Americi. Sam pojam prevodimo kao *spisovodstvo*, dakle, radi se o cjelokupnoj brizi za zapise stvaratelja koji tek vrednovanjem postaju arhivski zapisi.

Rani razvoj spisovodstva u SAD-u već iza II. svjetskog rata, nastao je kao mjera štednje zbog "pogubnog" prirasta zapisa što su ih proizvodili vladini uredi. Već tada *records management* u SAD-u promatra spisovodstvo s gledišta njegove krajnje i opće namjene. Naime, nadzor nad držanjem tekućih spisa ima snažan utjecaj na kakvoću procesa definiranja trajne vrijednosti samih zapisa.

Do danas se u Sjevernoj Americi promijenio odnos prema spisovodstvu – napušta se tradicionalno poimanje *records managementa* (uključujući i sam naziv) te se prihvaća novi pojam te novi naziv – *information resources management*, tj. upravljanje izvorima obavijesti. Taj novi pojam uključuje sveobuhvatno planiranje i znanstveni nadzor nad obavijesnim sustavom neke ustanove, te za razliku od *records managementa*, koji je bio usredotočen na odabiranje zapisa, *information resources management* usredotočuje se uglavnom na zahtjev pronalaženja podataka.

Autorica se osvrće i na elektroničke zapise te je pokazala da nema bitne razlike između "klasičnih" i suvremenih elektroničkih zapisa, osim što nove tehnologije po-